

JUNGIANSK SOCIOANALYSE

Tekst: **Dorte Odde**

Denne artikel handler om jungiansk socioanalyse – hvad den består i, hvad den kan bruges til, hvilke dele af det jungianske tankesæt, der inddrages, og hvordan det samtidig kaster nyt lys over den analytiske psykologi.

Jungiansk socioanalyse er et teoretisk perspektiv, som kombinerer og integrerer stof fra analytisk psykologi, kompleksitetsteorier, (kultur)sociologiske teorier, socio- og psykoanalyse, gruppeanalyse og affektteorier. Den overordnede hensigt med dette perspektiv er at kunne gøre det muligt at bevare en forståelse af kompleksitet, når man rammes af verdens uforudsigelighed og ja, kompleksitet – og kan møde den som sådan, i modsætning til et forsøg på reduktion eller benægtelse. Her står det brede kompleksitetsperspektiv på psyken, som man finder i C.G. Jungs værker, hans individuationsbegreb og det fremtrædende fokus på det symbolske – og i denne sammenhæng også det metaforiske og i det hele taget billedet – centralt. (Odde & Vestergaard 2021; Vestergaard & Odde 2021).

Men jungiansk socioanalyse udgør også et perspektiv på praksis – i princippet både i forhold til den individuelle analyse og for grupper, par og familier, organisationer og som et perspektiv på samfundsudviklinger og politiske tilstande og handlinger.

Jungiansk socioanalyse er udviklet i erkendelsen af, at jungiansk teori og praksis har behov for at beskæftige sig mere med og fokusere mere på sociokulturelle kontekster, socialitet og betydningen af samfundsmæssig udvikling. Men også at jungiansk tænkning og generel

analytisk psykologi kan udvides til ikke kun at gælde 'psyko-' men også 'socio'-fænomener.¹

Jungiansk socioanalyse er *neo-jungiansk* (Carpani 2020) i sin tænkning og tilgang. Neo-jungianere er den tredje og nyeste generation af jungianere (første generation: Zürich-skolen; anden generation: post-jungianere). Neo-jungianere er en heterogen, international og multikulturel gruppe af klinikere og forskere. Deres arbejde og tilgang tager afsæt i Jungs værker, inklusive den post-jungianske tænkning, men rækker ud over den analytiske psykologi til andre skoler, tænkning og filosofi (også uden for psykoanalysen) i en pluralistisk og gensidigt berigende udveksling.

SOCIOANALYSE

Ifølge Alistair Bain, som har opfundet termen socioanalyse, er "...[s]ocio-analysis ... the activity of exploration, consultancy, and action research, which combines and synthesises methodologies and theories derived from psychoanalysis, group relations, social systems thinking, organisational behaviour, and social dreaming. Socio-analysis has at its heart a query as to what is the psychological truth for an individual, group, organisation, or other social system, and how may this best be brought to light." (Bain 1999 p.14)

---

¹ Det er vigtigt at understrege, at 'psyko' og 'socio' er to perspektiver på en og samme realitet – og i den forstand ikke to adskilte størrelser.

Socioanalytisk praksis og tænkningen bag går dog tilbage til psykoanalytikeren Wilfred Bion (1961). Bion skelnede mellem to fundamentale mentaliteter² i grupper, hvad han på den ene side kaldte "basic assumption", forstået som regressive mønstre, som har til formål at beskytte gruppens medlemmer mod angst, og på den anden side en "work group" mentalitet, som er den velfungerende side ved en gruppe, hvor dens deltagere er i stand til at rumme angst forbundet med konflikter og uvished, som altid uvilkårligt gør sig gældende i enhver gruppe.

Jungiansk socioanalyse forbinder dette bionske perspektiv på gruppen med det, som C.G. Jung kaldte kompleks. I den optik kan gruppens forholdemåde forstås som evnen til eller netop manglen på evne til at finde sig til rette med kompleksitet; den regressive forholdemåde vil da kunne forstås som en indstilling, der fornægter (eller på anden måde afviser) kompleksitet, fx ved ensidighed eller kompartmentalisering. Hvorimod den gruppe mentalitet, som kan rumme angsten, kan forstås som en mentalitet, som kan rumme og forholde sig til kompleksitet uden at reducere eller fornægte den. Man kan også sige, at hvor den første forholdemåde udgår fra komplekset og forbliver i komplekset, tager den anden forholdemåde et skridt videre – og vi kan med Jung sige, at det er en individueret gruppe (se senere i artiklen under afsnittet om individuation), der kan rumme modsætninger og omfavne paradokset.

Senere videreudviklede Sigmund Heinrich Foulkes (Foulkes 1964) Bions tilgang til grupper og udviklede, hvad han kaldte "group analysis". Foulkes betragtede gruppen som helt grundlæggende for den menneskelige eksistens; at det kun er ved abstraktion, at vi kan adskille individet fra gruppen. Gruppeanalysen fokuserer på forbundetheden mellem mennesker: heling finder sted i, ved og igennem gruppen. Til det formål udviklede Foulkes begreber som *the matrix*, *social field*, *mirroring*, *resonance*, *displacement* med flere. Foulkes mente desuden, at en gruppe kan reflektere og undersøge processer, der vedrører det større samfund, institutio-

ner og organisationer, som gruppen tilhører. Jungiansk socioanalyse deler disse antagelser om menneskets grundlæggende forbundethed og sociale natur.

Senere udviklinger i gruppeanalysen handlede blandt andet om integration af systemteori, som førte til en interesse for *system-as-a-whole dynamics*, *social unconsciousness* og *det associativt ubevidste*.

Gordon Lawrence opdagede *social dreaming* i 1982 (Lawrence & Daniel 1982), og den blev en del af socioanalysen. *Social dreaming* er en mulighed for at dele sine (natte-)drømme med andre i en matrix. Fokus er på drømmen og ikke på drømmeren. Meningen knyttet til drømmen opstår i matrixen og de associationer og metaforer, deltagerne får under processen. Når man laver drømmematrix, gør man sig tilgængelig for at undersøge det sociokulturelle felt, som matrixen udgør, og som peger på en større socialitet.

Mandala af Hildegard von Bingen (1098-1179)..

² French and Simpson (2010) bruger termen 'mentalitet' i forhold til Bions gruppeforholdemåder.

Ralph Stacey (Stacey 2007) har udviklet en teori, hvor han forstår organisationer som *complex responsive processes of relating*. I dette perspektiv opstår organisationer ud fra hverdagslivets interaktioner, som skaber uforudsigelige mønstre. Følgelig er det ikke muligt at undersøge organisationsprocesser i et udefra-perspektiv alene; det er nødvendigt at kaste lys på processerne indefra.

Jungiansk socioanalyse undersøger og arbejder med socialitet *indefra* ved at deltagerne lader sig påvirke af erfaringen af at være sammen med andre og omsætte denne erfaring til billeder, metaforer og associationer. Den viden, som emergerer, opstår inde fra feltet selv, og dets validering hidrører også fra processen selv og dets deltagere – inklusiv konsulenten eller forskeren. Denne tilgang står i kontrast til en objektiv undersøgelse eller tilgang til organisationsarbejde med et ideal om ikke-involvering.

INDIVIDUATION SOM TRANSFORMERENDE PROCES

Jungiansk socioanalyse ser individuation som noget, der ikke kun vedrører individer, men også som et frugtbart perspektiv på grupper, bevægelser, kulturer, nationer, ægteskaber, familier, organisationer, samfund etc. (Se også Saban 2020). Som nævnt ovenfor vil man kunne aflæse individuationen af en gruppe i dets evne til at håndtere kompleksitet.

Psykologisk liv har både sociale og individuelle aspekter; socialt liv har individuelle og sociale aspekter. Individuation handler også om den stadige proces, hvor individualitet og socialitet prøver at finde sig til rette med hinanden. En jungiansk socioanalyse undersøger denne proces ved at engagere sig i den og lade sig påvirke af den emotionelt.

Ifølge Saban er individuation den centrale idé i Jungs værk. Han peger på det transformative og procesorienterede ved individuation – men også det relationelle: “... *psychological life – and indeed the dynamic unconscious itself – needs to be sought not only inside the individual, but within and through the living relations shared between persons. The crucial emphasis thus shifts from individual to individuation, a process*

occurring not only through outer and inner relations but within the relations between those relations.” (Saban 2019 p.110-11).

Den transformative proces ved individuation handler om at transcendere enhver ensidighed i personligheden eller i forholdemåden. Jungs begreb om individuation kan forstås som en livslang proces, hvor man til stadighed gennearbejder og integrerer sine (eller grupperes/nationers) komplekser og lærer at rumme mere kompleksitet. Individuation er en livslang selv-refleksion og defragmentering: “*Self-reflection, or – what comes to the same thing – the urge to individuation, gathers together what is scattered and multifarious ... In this way our existence as separate beings, our former ego nature, is abolished, the circle of consciousness is widened, and because the paradoxes have been made conscious the sources of conflict are dried up.*” (Jung 1958 par.401).

RHIZOMATISK SOCIALITET

Jungiansk socioanalyse opfatter socialitet som en dynamisk, *never-ending proces* – i modsætning til et begreb om det sociale som struktur, system eller ting. Det systemiske perspektiv kan have værdi, men metaforen system er begrænsende og kompleksitets-reducerende. Socialitet som metafor peger på dets masse-karakter: dets funktionsmåde er smitte, imitation, tiltrækning og frastødning såvel som affekt og er på mange måder uforudsigelig og kan derfor også være innovativ (Odde 2001).

Joe Cambray (2017) benytter rhizom-metaforen³ (i forlængelse af Jung) for med den at udfordre Vestens idé om det selvberørende individ. Ligesom med et rhizom som rodnet er det kun tilsyneladende, at det, som ser individuelt ud på overfladen, også er det. I virkeligheden er der tale om et synligt udtryk for et netværk af underjordisk forbundethed, som vi ofte overser. Det sidste synes også at have været det, Jung havde i tankerne, da han selv brugte metaforen: “*Life has always seemed to*

³ Rhizom, jordstængel, underjordisk, vandret eller lodret voksende stængel, der ofte bærer skælformede blade. [...] Rhizomer kendes bl.a. fra anemoner. (Kirsten Engell, Den Store Danske, lex.dk. Set 14.3.2021). (red.)

me like a plant that lives on its rhizome. Its true life is invisible, hidden in the rhizome. The part that appears above ground lasts only one summer... what we see is the blossom, which passes. The rhizome remains.” (Jung 1963 p.4).

Jungiansk socioanalyse sætter netop fokus på den umiddelbart usynlige og ofte ubevidste forbundethed og ser derfor socialitet som rhizomatisk, men er kritisk over for det spatiale aspekt af denne brug af metaforen. Dvs. idéen om livet dikotomisk levet bevidst over jorden og ubevidst eksisterende under jorden – også selvom de to er forbundne. Dikotomier rummer en potentiel fare for at simplificere et fænomen i enten-eller forståelse eller at skabe en polarisering. I stedet bygger jungiansk socioanalyse på den forståelse af rhizommetaforen, som er udviklet af Deleuze & Guattari (1987). Betydningen af rhizom i denne filosofi understreger det i princippet åbne og uendeligt voksende netværk, som ikke er hierarkisk – og sådan som et rhizom rodnet er. Mening og betydning generes således ikke ved en central overordnet forståelse, men opstår som de knopskydninger, der finder sted ved et rhizom. Og ligesom det fra et lille element af et rhizom, adskilt fra moderroden er muligt at skabe en ny plante, således rummes al betydning i enhver knopskydning fra den oprindelige 'moderbetydning'.

EMERGERENDE METAFORER OG AFFEKT-BILLEDER

Formålet med den jungianske socioanalytiske metode er at skabe en ramme, for at tilstrækkeligt komplekse billeder, metaforer og symboler kan emergere, som kan rum-

me den psykologiske sandhed om en given socialitet.

Til det formål kan det være brugbart at tænke med den engelske psykoanalytiker, Donald W. Winnicott (1990), og hans begreb om mellemområdet og leg. I en vis forstand handler den jungianske socioanalyse om i praksis, fx i forbindelse med arbejdet med en gruppe, at etablere et mellemområde eller et potentielt rum. I dette potentielle rum kan der igangsættes processer, som hverken tilhører det ydre eller det indre område, det enkelte menneske eller gruppen, men netop et nyskabt mellemrum, hvor det er muligt at eksperimentere med betydning, mening og forståelse, både af hinanden, relationerne og en selv. Man kan også sige, at det potentielle rum giver mulighed for konstelleringen af den transcendent funktion, som er Jungs begreb for menneskets evne til at overskride modsætninger og skabe en ny tilgang i form af et symbol.

For jungiansk socioanalyse skal socialitetsprocesser fordøjes og omsættes gennem affektiv forståelse og metaforisk (krops)prog. Derfor er der i den socioanalytiske metode fokus på at indfange den affektive påvirkning gennem kroppen. Vi har en krop, og vi er en krop. Vi er socialiseret som kroppe, der sanser andre kroppe, og vi orienterer os ved at læse intentioner og den kontekst, den anden/de andre er i. Individuelt liv er altid allerede kropsliggjort i sociokulturelle felter, og vi påvirker affektivt andre og bliver selv påvirket på utallige måder og niveauer af vores omverden. Men eftersom vores forbundethed som regel er ubevidst, har vi en tendens til snarere at se os selv som adskilte og uforbundne.

Gennem sin forskning i alkymistiske tekster fandt Jung frem til begreberne *subtle body* og *somatic unconscious* (Jung 1988). Disse idéer er videreudviklet gennem metoden *Body Dreaming* af Marian Dunlea (2019). *Subtle body* kan erfares som en art energifelt, som udgår fra ens fysiske væren i verden. Det er muligt at føle og fornemme denne energi, og den forstærkes ved nærhed. Og *somatic unconscious* er at forstå som den dybeste kropslige forankring af det ubevidste og arketypiske (Odde 2019). I aktuel sociologi finder man en tilsvarende forståelse og undersøgelse af kroppens rolle i forhold til andre mennesker og verden med bl.a. brug af begrebet *resonans* (Rosa 2019).

AFSLUTNING

Opsummerende handler jungiansk socioanalyse således om en særlig relationel og rhizomatisk tilgang, både til socio- og psykoanalysen, hvor socialitet og individuering udgør en samlet kompleksitet. Rhizom som metafor på socialitet peger på socialitet som ukontrollabel, udelelig, uforudsigelig og i færd med at ændre sig uden en overordnet masterplan. Sigtet er at pege på muligheden af en forholdemåde, som ikke reducerer verdens tildragelser og kompleksitet til genkendelige billeder, der forbliver inden for kompleksets horisont, men i stedet skaber individuationsprocesser og dermed mere og mere komplekse, kropsligt forankrede billeder af den givne proces, som gruppen, organisationen eller samfundet er midt i. Metodisk foregår det ved at undersøge og arbejde med socialitet inde fra deltagerens perspektiv – herfra emergerer viden, og det er også inden for den horisont, at den nys opståede viden bliver valideret.

LITTERATUR

- Bain, A (1999a). On being frozen in time. In: R French & R Vince (Eds.), *Group Relations, Management, and Organization*. Oxford University Press. 127-142.
- Bion, WR (1961). *Experiences in Groups and Other Papers*. London: Tavistock Publication.
- Carpani, S (2020). Online seminar. International Association for Jungian Studies (IAJS).
- Cambray, J (2017). The emergence of the ecological mind in Hua-Yen/Kegon Buddhism and Jungian psychology. *Journal of Analytical Psychology*, 62, 1, 20-31.
- Deleuze, G & Guattari, F (1987). *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. London: Bloomsbury Academic.
- Dunlea, M (2019). *BodyDreaming in the Treatment of Developmental Trauma: An Embodied Therapeutic Approach*. London & New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Foulkes, SH (1964). *Therapeutic Group Analysis*. London & New York: Routledge.
- French, R. & Simpson, P (2010). The "work group": redressing the balance in Bion's experiences in groups. *Human Relations*, 63, 12, 1859-78.
- Jung, CG (1958). *Psychology and Religion: West and East*. Collected Works 11.
- Jung, CG (1963). *Memories, Dreams, Reflections*. Rev. ed. New York: Vintage Books.

- Jung, CG (1988). *Nietzsche's 'Zarathustra': Notes of the Seminar Given in 1934-1939*. Vol. 1, Ed. James L Jarrett. Princeton, N.J: Princeton University Press.
- Lawrence, WG & Daniel, P (1982). *A Venture in Social Dreaming*. London: Tavistock Documents.
- Odde, D (2001). *Masse og socialitet – En kultursociologisk analyse af shopping mall'en*. Reprosierien. Copenhagen: CBS.
- Odde, D. (2001). *Masse og socialitet: en kultursociologisk analyse af shopping mall'en*. Samfundslitteratur. Ph.d. Serie No. 2001-5
- Odde, D (2020). *Some reflections on archetypal sexuality, imaginatio, the subtle body and the psychoid*. Proceedings, IAAP Congress, Vienna. Daimon Verlag. 1603-1620.
- Odde, D & A Vestergaard (2021). *A preliminary sketch of a Jungian socioanalysis – an emerging theory combining analytical psychology, complexity theories, sociological theories, socio- and psycho-analysis, group analysis and affect theories*. *Journal of Analytical Psychology*, 66, 2.
- Rosa, H (2019). *Resonance: A Sociology of Our Relationship to the World*. Medford, MA: Polity Press.
- Saban, M (2019). *Two Souls Alas: Jung's Two Personalities and the Making of Analytical Psychology*. The Zurich Lecture Series, Vol. 2. Asheville, North Carolina: Chiron Publications.
- Saban, M (2020). *Mark Saban's 'Two Souls' – what is it about?* International Association for Jungian Studies (IAJS). Online seminar.
- Stacey, RD (2007). *Strategic Management and Organizational Dynamics: The Challenge of Complexity to Ways of Thinking about Organizations*. Fifth edition. Harlow: Financial Times Prentice Hall.
- Vestergaard, A & Odde, D (2021). *Jungian socioanalysis, social dreaming and the complexity of Europe*. *Journal of Analytical Psychology*, 66, 2.
- Winnicott, DW (1990). *Leg og virkelighed*. København: Hans Reitzels Forlag.

Dorte Odde, jungiansk analytiker og psykoterapeut IAAP, IMAGO parterapeut, kultursociolog ph.d. Privat praksis i Aarhus og København samt Stillpoint Spaces. Faciliterer organisationsudvikling via socioanalytisk supervision og ledelsescoaching. Medstifter af Selskab for Jungiansk Socioanalyse. Forsknings- og undervisningsbaggrund ved bl.a. Roskilde Universitet.